

- стратегию сокращения расходов, означающую краткосрочные меры для сокращения затрат путем жесткой экономии ресурсов, сокращение персонала, продажи или сдачи в аренду используемых активов, реструктуризацию долгов;
- стратегию занятия рыночной ниши, основанную на нахождении такого сегмента для находящейся в стадии спада отрасли производства продукции, в котором спрос будет уменьшаться медленно или сохранится на прежнем уровне, затем на обеспечении в нем доминирующего положения и выходе из других сегментов этого рынка.

Чем сильнее стратегическое и финансовое положение организации, тем более вероятно, что ее стратегия хорошо продумана и четко реализуется. Хотя есть свои полосы в оценке стратегии с качественной точки зрения (ее полнота, внутренняя согласованность, логическое обоснование и то, насколько она соответствует ситуации), лучшим свидетельством того, насколько эффективна выбранная стратегия является стратегическое и финансовое положение компании за последнее время.

Источники и литература

1. Карпова Т. П. Основы управленческого учета: учебное пособие. – М.: ИНФРА – М, 2004. – 392 с.
2. Ковалев А.И., Привалов В.П. Анализ финансового состояния предприятия. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2003.- 404 с.
3. Козлова О.И. Оценка кредитоспособности предприятия. – М.: АРГО, 1993. – 210 с.
4. Липсиц И.В., Коссов В.В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа. – М.: БЕК, 2000. – 314 с.
5. Основы предпринимательской деятельности / Под ред. В.М. Власовой. – М.: Финансы и статистика, 2002.- 230 с.

Мухіна Т.Б.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ОДНА ІЗ ПРОБЛЕМ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Процес формування сучасного ринку праці відбувається в умовах його адаптації до економічної ситуації та державної політики щодо структурної перебудови економіки. Основними факторами, що визначають відповідні зміни у сфері зайнятості населення, є роздержавлення власності, темпи й ефективність приватизації, розвиток малих та середніх форм бізнесу, державні пріоритети щодо розвитку окремих галузей і територій, інвестиційна та фіскальна політика, а також демографічна структура населення і зміни вартості робочої сили в різних секторах економіки.

Згідно з даними офіційної статистики, чисельність населення, зайнятого в усіх сферах економічної діяльності, скоротилася протягом 1991-2006 рр. на 4,6 млн чоловік і становила у 2006 році 19,4 млн чоловік. У 2006 році порівняно з 2005 роком вона зменшилася на 2,5 %. В галузевому розрізі також відбувається поступовий перерозподіл робочої сили між видами діяльності. Так, у 2006 році у порівнянні з попереднім роком найпомітнішим було зменшення чисельності зайнятих в торгівлі, громадському харчуванні (на 10,8 %), будівництві (на 8,0 %), промисловості (на 5,6 %). Водночас намітилася позитивна динаміка в зміні чисельності зайнятих в сільському і лісовому господарствах (включаючи зайнятих в особистому підсобному сільському господарстві). Чисельність зайнятих в цих галузях збільшилась з 4,93 млн осіб у 2005 році до 4,94 млн осіб у 2006 році, що свідчить про поступову активізацію сільського населення у напрямі розширення масштабів виробництва в рамках особистого підсобного господарства, розвитку самозайнятості.

Останнім часом спостерігається тенденція до поступового скорочення частки зайнятих на підприємствах державної форми власності та відповідного збільшення зайнятих в недержавному секторі економіки. Так, частка зайнятих на державних підприємствах за 2006 рік зменшилася з 35,5 % до 34,4 %, на підприємствах колективної форми власності (колективних та орендних (сільськогосподарських) підприємствах) – з 38,7 % до 36,1 %. Водночас відбувається процес інтенсивного переливу зайнятих у приватний сектор економіки, зростає чисельність працюючих на приватних, сімейних підприємствах, в фермерських господарствах та самозайнятих.

Поряд із змінами пропорцій в розподілі зайнятих за формами власності, відбуваються значні зрушення у розподілі працюючих за статусом зайнятості. Частка осіб, які працювали не за наймом (зайняті самостійною діяльністю, в особистому підсобному сільському господарстві, роботодавці та інші) зросла з 23,8 % у 2005 році до 25,6 % у 2006 році (на 225,5 тисяч осіб). Кількість же працюючих за наймом в галузях економіки скоротилася на 1,7 процентного пункту, або на 780,7 тисяч осіб.

За даними вибіркового обстеження промислових підприємств, третина підприємств (33,8 %) могла б виробляти запланований обсяг продукції з меншою чисельністю працівників. При цьому надлишкова чисельність працівників на підприємствах, за оцінкою керівників, становила в середньому 25 % зайнятих. Незважаючи на це, переважна більшість підприємств продовжує утримувати надлишкову чисельність зайнятих. Це пояснюється, в першу чергу, скрутним фінансовим становищем більшості підприємств, що робить неможливою виплату вихідної допомоги при скороченні кадрів, а також бажанням керівників підприємств

зберегти кваліфіковану робочу силу та зменшити майбутні видатки на відновлення кадрового потенціалу в разі поліпшення фінансового становища.

Адміністрація підприємств почала широко використовувати такі заходи, як надання неоплачуваних відпусток, скорочений режим робочого дня чи тижня, тимчасове призупинення виробництва. В результаті застосування цих заходів формальні обсяги зайнятості зберігаються, проте така “зайнятість” вже не забезпечує працівникам належних ресурсів для існування та відтворення робочої сили. Характерно, що в стані прихованого безробіття перебувають переважно працівники з високим рівнем освіти і кваліфікації. Підприємства не зацікавлені у збереженні низькокваліфікованої робочої сили, проте висококваліфіковані спеціалісти є необхідними для можливої технічної реорганізації та технологічного переозброєння виробництва.

Незважаючи на застосування вищезгаданих заходів, чисельність безробітних протягом 2006 року продовжувала зростати. У першому кварталі 2007 року вона становила 1149,2 тисяч осіб (рівень безробіття – 4,2 %). Протягом першого кварталу 2001 року до державної служби зайнятості по допомогу в пошуках роботи звернулося 122,1 тисяч громадян, що на 20,7 % більше, ніж за відповідний період 2006 року. Більшу частину з них склали жінки (52,6 %), майже 33,3 % - молодь у віці до 28 років. Найбільш швидкими темпами продовжує збільшуватися чисельність безробітних, які проживають у сільській місцевості. Протягом цього ж періоду 2007 року їхня чисельність збільшилась на 9,7 %. У складі безробітних, які перебували на обліку, майже 52,2 % становили особи, які займали робочі місця, а особи, які займали посади службовців, - 30,9 %.

В той же час, за даними щоквартальних обстежень домогосподарств у першому кварталі 2007 року реальний рівень безробіття в Україні становив 12,1 % від економічно активного населення у віці 15-70 років, або 2754,9 тис. осіб (за той же період 2006 року – 11,5 %, або 2607,2 тис. осіб).

Зростає чисельність безробітних, основною причиною безробіття яких є реорганізація, ліквідація, конверсія виробництва, скорочення штатів. Їхня чисельність збільшилась від 1047,1 тис. чоловік у 2005 році до 1088,5 тис. чоловік у 2006 році (на 3,9 %). Звільнення за власним бажанням назвали причиною свого безробіття 806,9 тис. чоловік (29,8 % від загального числа безробітних).

Станом на кінець 2006 року з кожних ста безробітних громадян 32 мали професійно-технічну, 29 - повну загальну середню, 23 - базову вищу, 11 - повну вищу освіту. У 2006 році чисельність безробітних, вивільнених у зв'язку з реорганізацією та скороченням штатів, які мають базову вищу та професійно-технічну освіту, збільшилась у порівнянні з 2005 роком на 2,6 %. Продовжує також збільшуватися чисельність непрацевлаштованих після закінчення середньої школи, ПТУ та ВУЗу випускників. Так, вона збільшилась у 2006 році на 4,9 % у порівнянні з 2005 роком. Безробіття серед молоді поступово стає однією з найбільш гострих соціальних проблем, оскільки є джерелом зростання соціальної напруги в суспільстві. Не в останню чергу цьому сприяє відсутність державного регулювання напрямів та масштабів підготовки майбутніх спеціалістів.

Безробіття набуває все більш застійного характеру. Згідно з даними обстежень, тривалість пошуку роботи безробітними складала у 2006 році 10 місяців проти 9 у 2005 році, а тривалість їхньої незайнятості була удвічі більшою. Якщо на 1 січня 2001 року частка осіб, які залишалися без роботи понад рік, становила 14,8 %, то на 1 січня 2005 року – вже 33,3 %. Причому середньомісячна чисельність тих безробітних, які не мали роботи понад рік, збільшилась порівняно з 2005 роком на 10,4 % та становила 1370,9 тис. осіб. Наростання цієї тенденції – загрозливий процес, оскільки тривале перебування в стані безробіття призводить до поступової декваліфікації робочої сили, втрати набутих професійних звичок, зниження мотивації до продуктивної праці, а також невинного погіршення рівня життя та зниження соціального статусу людини. За даними обстежень, вже у 1998 році в Україні нараховувалося більш як 20 млн осіб, яких відносять до маргінальних груп. Це становить понад 40 % населення у віці 15 і більше років. До маргіналів, крім безробітних більше 1 року, відносять: зайнятих та пенсіонерів, зарплати та пенсії яких нижчі за межу малозабезпеченості; працюючих, які перебувають у вимушених відпустках, жебраків та бродяг, зневірених осіб. Процес маргіналізації суспільства призводить до створення нової, соціально відокремленої системи цінностей, якій притаманні ворожнеча до існуючих суспільних інституцій, антагоністичні форми соціальної нетерпимості, схильність до спрощених і здебільшого радикальних рішень, крайній індивідуалізм або відчуття “стадності”. Маргінали та неомаргінали складають суттєвий потенціал соціальної нестабільності та громадської непокори в країні.

Позитивна економічна динаміка, яка спостерігається в Україні два останні роки, сприяла певному поліпшенню ситуації. Деяке підвищення попиту на робочу силу та одночасне зменшення її пропозиції у 2006 році обумовили зменшення навантаження незайнятих громадян на вільні робочі місця за рік з 24 до 17 осіб. З липня 2005 року по липень 2006 року чисельність громадян, які мали статус безробітного, скоротилася на 12,5 % і становила на початок серпня 1015,3 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття знизився з 4,2 % на 1 серпня 2006 року до 3,7 % працездатного населення працездатного віку на цю ж дату 2007 року.

За січень-грудень 2006 року кількість вакантних посад зросла на 34,7 % і на 1 січня 2007 року становила 68,2 тис. одиниць. За цей період часу було введено в дію 133,5 тис. нових робочих місць. Переважна більшість нових робочих місць та вакантних посад була введена в дію на підприємствах колективної (56,6 %) та приватної (32,5 %) форм власності. При цьому кошти Державного фонду зайнятості на створення нових робочих місць практично не залучалися. Створення робочих місць відбувалося в основному з ініціативи та

за рахунок коштів підприємств і не пов'язане із заходами державної політики зайнятості. Переважна більшість нових робочих місць введена в дію за рахунок розвитку малого та середнього підприємництва.

Важливим напрямком діяльності Державної служби зайнятості з послаблення напруги на ринку праці є організація громадських робіт. На таких роботах у 2006 році було зайнято 353,0 тисяч осіб, що на 41,4 % більше, ніж за відповідний період минулого року.

Не менш важливим напрямом часткового вирішення проблем зайнятості населення є орієнтація на самозайнятість та залучення незайнятого населення до підприємницької діяльності. Цілком закономірно постає питання про те, які категорії зайнятого населення відносити до категорії самозайнятих. У вітчизняній практиці термін "самозайнятість" стосується, насамперед, зайнятих в особистому підсобному господарстві, які виробляють сільськогосподарську продукцію не лише для власного споживання, а й для продажу (або обміну). Особи, які залучають до виконання певних видів робіт членів своїх сімей на безоплатній основі, також займають проміжну позицію між індивідуально зайнятими та підприємцями. Невеликі колективні підприємства, по суті, є об'єднаннями групи самозайнятих осіб. Це дозволяє виділити самозайнятість як різновид підприємницької діяльності, яка не потребує регулярного (постійного або періодичного) залучення найманих працівників або членів сім'ї. Сегмент самозайнятості в економічній системі України охоплює офіційно зареєстрованих індивідуалів, значну частину неформального сектора економіки, а також сегментарно перетинається з "тіньовим" сектором економіки. В умовах відсутності обов'язковості та складності процедури реєстрації деяких видів діяльності певна категорія самозайнятих не реєструється. Це означає, що самозайняті є потенційним резервом поповнення неформального сектора. Значна частина "прихованих" безробітних також зайнята незареєстрованою діяльністю. Поступова зміна економічної ситуації змусить цю частину економічно активного населення вийти на загальнонаціональний ринок праці та поповнити лави безробітних.

Значних масштабів набула незареєстрована зайнятість як основна стратегія виживання для більшості населення. Низький рівень оплати офіційної праці призводить до поширення неформальної, "тіньової" та кримінальної зайнятості населення. За оцінками, саме у неформальному секторі сьогодні виробляється близько половини ВВП України, а загальна частка зайнятих у неформальній економіці сягає 11 млн осіб.

Джерела та література

1. Котляр А. О повышении эффективности занятости // Человек и труд. – 1996. – №1. – С.26-29.
2. Котляр А. Современные проблемы занятости // Вопросы экономики. – 1991. – № 11. – С.50-60.
3. Ходзинский К. Современное состояние труда в Украине и проблемы его интенсивности // Экономика Украины. 2004. – №8. – С. 57-62.

Павленко И.Г.

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ОСНОВ СУЩНОСТИ КАТЕГОРИЙ РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА

Необходимым условием полноценной человеческой жизни, средством компенсации напряжения, восстановления сил, здоровья, запаса энергии, всестороннего развития духовного мира человека, а также условием продолжения общественного производства выступает такой вид деятельности как рекреация. В отечественной и зарубежной литературе до сих пор нет единого подхода к определению категории «рекреация», так как феномен рекреации не стал еще предметом системного, междисциплинарного изучения. **Цель** статьи – на основе проведенного анализа основных теоретических исследований дать определение понятию «рекреационная деятельность», «рекреационный комплекс», представить авторскую трактовку структуры рекреационного комплекса.

Понятие «рекреация» (от лат. recreatio – восстановление) было введено древними римлянами [1, с. 10-18]. В отличие от ранних трактовок, в которых «рекреация» выделялась как медико-биологическая категория, содержание понятия в 70-80-х гг. 20 в. было смещено в сторону социального наполнения.

И.В. Зорин и В.А. Квартальнов представляют развернутую характеристику рекреации как:

- расширенного воспроизводства сил человека (физических, интеллектуальных и эмоциональных);
- любой игры, развлечения и т.п.;
- наиболее быстро развивающегося сегмента индустрии досуга, связанного с участием населения в активном отдыхе на открытом воздухе, приходящийся преимущественно на уик-энд;
- перестройки организма и человеческих популяций, обеспечивающей возможность активной деятельности при различных условиях, характере и изменениях окружающей среды [2, с. 205].

Альтернативную точку зрения представляет подход, когда рекреация рассматривается как функция всякой деятельности, всякого времени и всякой территории. Рекреация - любая деятельность или бездеятельность, направленная на восстановление сил человека, которая может осуществляться как на территории постоянного проживания человека, так и за ее пределами [3, с. 11].

Сопоставление научных подходов к освещению сути рекреации приводит к необходимости раскрытия понятия рекреационной деятельности.